

ERKEN ÇOCUKLUKTA DİNİ-AHLAKİ GELİŞİM VE ÖĞRENME

Editör: Recep Kaymakcan

dem

**ERKEN ÇOCUKLUKTA DİNİ-AHLAKİ
GELİŞİM VE ÖĞRENME**

© Eserin Her Türü Basım Hakkı Anlaşmalı Olarak
Ensar Neşriyat'a Aittir.

ISBN: 978-605-72730-6-2
Sertifika No: 50201

Kitabın Adı:
Erken Çocuklukta Dini-Ahlaki Gelişim ve Öğrenme

Editör
Prof. Dr. Recep KAYMAKCAN

Yayın Koordinatörü
Hulusi YİĞİT

Tasarım
Rümeysa DOĞAN

Baskı-Cilt
ÇINAR MAT. ve YAY. SAN. TİC. LTD. ŞTİ.
100. Yıl Mahallesi Matbaacılar Caddesi
Ata Han No: 34/5 Bağcılar - İSTANBUL
Tel: 0212 628 96 00 Faks: 0212 430 83 35
Sertifika No: 4510

1. Basım
Kasım 2023/1000 adet basılmıştır.

İletişim
Ensar Neşriyat Tic. A.Ş.
Düğmeciler Mah. Karasüleyman Tekke Sok. No: 7 Eyüpsultan / İstanbul
Tel: (0212) 491 19 03 - 04 Faks: (0212) 438 42 04
www.ensarnesriyat.com.tr siparis@ensarnesriyat.com.tr

ERKEN ÇOCUKLUKTA DİNİ-AHLAKİ GELİŞİM VE ÖĞRENME

Editör: Prof. Dr. Recep KAYMAKCAN

İstanbul, 2023

İÇİNDEKİLER

Önsöz	7
Bölüm I: Türkiye’de Erken Çocuklukta Din ve Ahlak Eğitiminin İmkânı	11
<i>Prof. Dr. Recep KAYMAKCAN</i>	
Bölüm II: Piaget: Ahlaki Gelişim	39
<i>Doç. Dr. Ayhan ÖZ</i>	
Bölüm III: Kohlberg’e Göre Erken Çocuklukta Ahlaki Gelişim	69
<i>Doç. Dr. İbrahim AŞLAMACI</i>	
Bölüm IV: Augusto Blasi ve Ahlaki Benlik Kuramı	91
<i>Prof. Dr. Hasan MEYDAN</i>	
Bölüm V: Sosyal Alan Teorisine Göre Erken Çocuklukta Ahlaki Gelişim ve Eğitim	115
<i>Sariye DOĞAN</i>	
<i>Doç. Dr. İbrahim AŞLAMACI</i>	
Bölüm VI: David Elkind’e Göre Erken Çocuklukta Dini Gelişim	155
<i>Doç. Dr. Aslıhan ATİK</i>	
Bölüm VII: Ronald Goldman’a Göre Erken Çocuklukta Dini Düşüncenin Gelişimi	185
<i>Prof. Dr. Macid YILMAZ</i>	
Bölüm VIII: Okul Öncesi Bilişsel Yetiler ve İnanç Gelişimi	215
<i>Dr. Adem AYGÜN</i>	
Bölüm IX: Maria Montessori’ye Göre Okul Öncesi Din Eğitimi	243
<i>Dr. Öğr. Üyesi Kübra CEVHERLİ</i>	

Bölüm X: Waldorf Yaklaşımına Göre Erken Çocuklukta Din ve Ahlak Eğitimi	277
<i>Doç. Dr. Muhammed Esat ALTINTAŞ</i>	
Bölüm XI: Godly Play Yaklaşımı	305
<i>Doç. Dr. Abdurrahman HENDEK</i>	
Bölüm XII: Erken Çocukluk Dönemi Din Eğitiminde Seküler Bir Yaklaşım: <i>Gift To The Child</i>	341
<i>Prof. Dr. Cemil ORUÇ</i>	
Bölüm XIII: İqra' Eğitim Vakfı Okul Öncesi Din Öğretimi Programı	379
<i>Dr. Sümevra UZUN</i>	
Bölüm XIV: Erken Çocuklukta Türkiye Merkezli Bir Din Eğitimi Yaklaşımı: Diyanet 4-6 Yaş Kur'an Kursları	405
<i>Prof. Dr. Recep KAYMAKCAN</i>	
Bölüm XV: Erken Çocuklukta Ailede Din Eğitimi	429
<i>Dr. Öğr. Üyesi Sakin ÖZİŞİK</i>	
Bölüm XVI: Erken Çocukluk Döneminde Dini Kavram Gelişimi	449
<i>Doç. Dr. Zeynep KAYA</i>	
Bölüm XVII: Müslüman Toplumda Erken Çocuklukta Allah Tasavvuru ve Öğretimi	477
<i>Doç. Dr. Aslıhan ATİK</i>	
Bölüm XVIII: Ahlak Eğitiminde Çocuk Edebiyatının Yeri ve Önemi	527
<i>Doç. Dr. Fatih ÇINAR</i>	
Yazarlar Hakkında	575

ÖNSÖZ

Türkiye’de Cumhuriyet Dönemi boyunca din eğitimi inişli çıkışlı bir süreç yaşamıştır. Örgün eğitimde din eğitimi ve öğretimi konusu ilgili paydaşların taleplerinden daha çok modernizm, laiklik vb. anlayışlarındaki yoruma bağlı olarak şekillenmiştir. Bu değişkenlere 11 Eylül sonrası uluslararası boyut eklenmiştir. Uluslararası boyut genel anlamda okullarda din öğretimine olumlu bakmakta ancak demokrasi ve insan hakları söylemi ile uyumlu olmasını talep etmektedir. Cumhuriyetin 100. yılına ulaşacağımız şu günlerde Türkiye, örgün din ve ahlak eğitimi alanında önemli mesafeler almıştır.

100 yıllık Cumhuriyet Dönemi içerisinde en kapsamlı din eğitimi ve öğretimi okullardaki din dersleri aracılığıyla öğrencilere ulaşmıştır. Osmanlıdan devralınan mekteplerin farklı kademelerinde din dersi varlığını koruyup geliştirmiştir. Lise seviyesinde de din derslerine haftada iki saat yer verilmeye başlanmıştır. 2012 yılında kamuoyunda 4+4+4 diye bilinen Eğitim Yasası ile birlikte Türkiye, dünyada genel eğitim içerisinde yeni bir din eğitim ve öğretimi modelinin gelişimine öncülük yapmıştır. Model demokratik toplumdaki din eğitim ve öğretim taleplerini karşılama açısından oldukça önemlidir. Toplumda ortak bir dini kültür oluşturmak ve mevcudun bilinmesini temin etmek amacıyla çoğulcu ve objektif Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) dersi okul müf-

redatında bulunmaktadır. Yeni Eğitim Yasası ile birlikte daha fazla din eğitimi ve öğretimi almak isteyen öğrencilere yönelik olarak “Seçmeli Din ve Değerler Eğitimi” dersler havuzu oluşturulmuştur. İstek halinde bu havuzdaki dersleri farklı din ve inançlara yönelik olarak genişletmek mümkündür. Bu yenilik Cumhuriyetin 100. yılının sonuna doğru gerçekleştirilen ve Yeni Türkiye Yüzyılına aktarılan önemli bir din eğitimi adımıdır. Zorunlu eğitim süreci içerisinde isteyen öğrenci başka bir mecraya ihtiyaç duymadan gereken din eğitimi ve öğretimine erişim imkânına kavuşmuştur. Bu ise önemli bir din eğitimi kazanımıdır.

Cumhuriyetin 100. yılındaki örgün din eğitimi alanındaki bu olumlu tablonun eksik kalan boyutu ise erken çocuklukta din ve ahlak eğitimidir. Anayasanın 24. maddesinde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ilk ve ortaöğretimde zorunlu okutulan dersler arasında yer almasına ve hangi sınıfta başlayacağına yönelik bir sınırlama bulunmamasına rağmen 1949 yılından itibaren ilkokullarda din dersleri 4. sınıftan itibaren başlamaktadır. Bu uygulamanın mevzuattan dayanağı ise Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı’nın yayınladığı ders çizelgeleridir. Niçin DKAB dersinin 4. Sınıftan başladığına dair resmi ve akademik çalışmalarda bir gerekçenin zikredildiğini görmek mümkün değildir. Cumhuriyet kurulduğunda ilkokullarda din dersleri ilkokul 2. sınıftan itibaren başlamaktaydı. 1931 yılında şehir ilkokullarında bu dersin kaldırıldığı zamanda bu derslere ilkokul 4. ve 5. sınıfta yer verilmekteydi. 1949 yılında tekrar ilkokul seviyesinde okullarda din dersine yer verildiğinde bu ders 4. sınıftan başlatılmıştır. Bu uygulama ise günümüze kadar devam etmektedir. Tanzimat sonrası Osmanlı modernleşmesi sonucu ilkokul olarak kabul edilen sıbyan mektepleri programına baktığımız zaman dini bilgiler ve Kur’an derslerine yer verilmektedir. Tanzimat sonrası açılan idadi (lise) kademesinde genel anlamda din dersi olmamasına rağmen ilkokul ve ortaokul seviyesinde bu derslere yer verilmektedir. İlkokulun bütün sınıflarında DKAB dersine yer verilmesine yönelik ilk somut öneri 2014 yılında yapılan 19. Milli Eğitim Şûrasında alınan karardır.

Okul öncesi din ve ahlak eğitimi ise yakın döneme kadar neredeyse hiç gündeme gelmeyen bir konudur. Okul öncesi eğitimin çocuğun gelişimde son derece önemli olduğuna dair dünyada genel bir eğilim bulunmaktadır. Bu çerçevede dünyada ve ülkemizde okul öncesi eğitime erişim konusunda ciddi adımlar atılmaktadır. Bu bağlamda eğer okul öncesi eğitim çocuğun yüksek menfaati için önemli ise aynı durumun çocuğun dini ve ahlaki gelişimi açısından da önemli olduğu sonucunu çıkarabiliriz. Konu ilk olarak Türkiye’de 2013 yılında, 4-6 Yaş Grubu Kur’an Kursları yaygın eğitim düzeyinde gündeme gelmiştir. 2021 yılındaki 20. Milli Eğitim Şûrasında ise okul öncesi eğitimde değerler, din ve ahlak eğitimine yer verilmesine yönelik tavsiye kararı alınmıştır.

Bu kitabın editörü olarak 2021 yılında “Türkiye’de Okul Öncesi Din ve Ahlak Eğitimi” (Eğitim Bir Sen) başlıklı bir rapor hazırladım. Bu raporu hazırlarken konuştuğum akademisyenlerde, eğitimcilerde, bürokratlarda ve sair kişilerde -gerekçesini hâlen tam anlayamam da- konuyla ilgili önyargılarının olduğunu ve sessiz bir direniş içerisinde bulduklarını gözleme fırsatım oldu. Konuşmalarda bu konuya karşı duruşların ana hatlarıyla iki temel gerekçe üzerine yoğunlaştığını müşahade ettim: Birincisi, şu anda örgün eğitimin her kademesinde yeterince din ve değerler dersi var. Ancak bu din eğitimi yeterince verimli ve nitelikli değildir. İkincisi, erken çocuklukta din ve ahlak eğitiminin bilimsel olmadığına yönelik yaygın önyargıdır. İlk gerekçeye şöyle cevap verilebilir: Din ve değerler eğitimine sisteminin farklı kademelerinde yer verilmesi ona erişimle ilgilidir. Yeterli verimin olup olmadığı ise nitelik ve kalite ile ilgilidir. Türkiye’de okullarda din eğitimi alanı dâhil yabancı dil, matematik vb. bir kalite sorunu olduğu sürekli ifade edilmektedir. Eğitimimizde din eğitimi dâhil kalitenin artmasına yönelik adımların atılması elzemdir. Ancak bu konuyla erken çocukluk döneminde din ve ahlak eğitimine yer vermemek arasında doğrudan bir ilişki kurmak isabetli değildir.

İkinci zikredilen gerekçe ise erken çocuklukta din ve ahlak eğitiminin bilimsel olmadığıdır. Dünyadaki bu konuyla ilgili literatür ve ülke uygulamalarının incelenmesi bizlere bu düşüncenin doğru olmadığını göstermektedir. Erken çocuklukta dini ve ahlaki gelişimi inceleyen bu edisyon kitabın temel amacı, dünya ve Türkiye örneklerini bu alanda tanınan bilim insanlarının görüşlerini bir araya getirmektir. Böylelikle konuyla ilgilenenlere bilimsel fotoğrafı genel anlamda bir arada görmelerine imkân vermektir. Edisyon kitap 18 bölümdür. Bölüm yazarı olarak kitabın oluşmasına katkı sağlayan değerli bilim insanı meslektaşlarıma canı gönülden teşekkür ederim. Onların katkıları olmasaydı bu kitap olmazdı. Ayrıca “Erken Çocuklukta Dini-Ahlaki Gelişim ve Öğrenme” kitap projesine vermiş olduğu destek için Değerler Eğitimi Merkezi’ne şükranlarımı sunarım. Bu süreç içerisindeki katkıları ve teşvikleri için Merkezin Genel Koordinatörü Hulusi Yiğit özel bir teşekkürü hak etmektedir. Bu edisyon kitabın konuyla ilgili politika oluşturma süreçlerine ve ilgilenenlere faydalı olmasını Rabbimden dilerim.

8 Ağustos 2023

Prof. Dr. Recep KAYMAKCAN

Editör

Okul öncesi eğitimin çocuğun gelişiminde son derece önemli olduğuna dair dünyada genel bir eğilim vardır. Bu çerçevede dünyada ve ülkemizde okul öncesi eğitime erişim konusunda ciddi adımlar atılmaktadır. Ülkemizde erişime yönelik adımlar atılırken okul öncesinde din ve ahlak eğitimi konusu yakın döneme kadar neredeyse hiç gündeme gelmemiştir. Eğer okul öncesi eğitim çocuğun yüksek menfaati için önemli ise çocuğun dini ve ahlaki gelişimi açısından da önemlidir. Konu ilk olarak Türkiye’de 2013 yılında, "4-6 Yaş Grubu Kur’an Kursları"yla yaygın eğitim düzeyinde uygulama alanı bulmuştur. 2021 yılındaki 20. Millî Eğitim Şurasında ise okul öncesi eğitimde değerler, din ve ahlak eğitimine yer verilmesine yönelik tavsiye kararı alınmıştır.

Ülkemizde erken çocuklukta din ve ahlak eğitiminin bilimsel olmadığına yönelik bir kanaat bulunmaktadır. Dünyadaki konuyla ilgili literatür ve ülke uygulamalarının incelenmesi bizlere bu düşüncenin doğru olmadığını göstermektedir. Erken çocuklukta dini ve ahlaki gelişimi inceleyen bu edisyon kitabın temel amacı, Türkiye ve dünya örneklerini sunarak bu alanda tanınan bilim insanlarının görüşlerini bir araya getirmektir. Böylelikle konuyla ilgilenenlere bilimsel fotoğrafı genel anlamda bir arada görmelerine imkân vermektir.

9 786057 273062

siparis @ ensarnesriyat.com.tr

